

EUROPIEČIŲ ASMENINĖ IR SOCIALINĖ GEROVĖ

Svarbiausi 6-osios Europos
socialinio tyrimo bangos rezultatai

Svarbiausių EST
rezultatų serija

numeris

5

Europos socialinio tyrimo duomenų ir dokumentacijos prieiga

Europos socialinis tyrimas – Europos mokslinių tyrimų infrastruktūros konsorciumas (angl. European Social Survey European Research Infrastructure Consortium; EST EMTIK) teikia atvirą prieigą prie visų savo duomenų ir dokumentacijos. Juos galima rasti ir atsisiųsti šiame tinklalapyje: <http://www.europeansocialsurvey.org>.

Skatinant naudotis vis gausėjančiais duomenų rinkiniais, buvo pasitelktos konkrečios iniciatyvos, tokios kaip EduNet ir NESSTAR, kurios yra prieinamos per EST tinklalapį.

EduNet

EduNet yra elektroninė mokymosi priemonė, sukurta

aukštesioms mokykloms. Jos pateikiami praktiniai pavyzdžiai ir užduotys veda vartotojus per visą tyrimo procesą – nuo teorinės problemos iki statistinių rezultatų interpretacijos. Šiuo metu sukurtos devynios temos, kuriose naudojami EST duomenys.

NESSTAR

EST duomenų analizei internete naudojamas NESSTAR internetinis duomenų analizės įrankis. Visą jo dokumentaciją galima rasti šio įrankio kūrėjos – Norvegijos socialinių mokslų duomenų tarybos – tinklalapyje (<http://www.nesstar.com/index.html>).

EST EMTIK direktoriaus iš Londono Sičio universiteto (Jungtinė Karalystė) Rory Fitzgerald žodis

Europos socialinio tyrimo (EST) tikslas visada buvo skatinti naudoti socialinius rodiklius, paremtus piliečių asmeniniais savo visuomenių vertinimais, taip papildant neabejotinai svarbius objektyvesnius ekonominės ir socialinės raidos matavimus. EST 6-osios bangos modulyje „Asmeninė ir socialinė gerovė“ šiam tikslui subtiliai dekonstruojama apibendrinta „gerovės“ koncepcija ir pateikiama unikali ir detali tarptautinė šios kompleksiškos koncepcijos

analizė. Be to, pateikdamas daug daugiau detalių, nei būtų gauta pateikiant tik vieną klausimą, matuojantį gerovę, Europos socialinis tyrimas leidžia analitikams atskleisti išsamesnes viešosios politikos priemonių pasekmes tema, svarbia visoje Europoje vykstančiose šios srities diskusijose.

Norėčiau padėkoti pagrindinei klausimyno kūrimo grupei ir šio leidinio autoriams už tai, kad jie svariai prisideda prie šių diskusijų.

Šio numerio autoriai:

Karen Jeffrey – tyrėja, Naujosios ekonomikos fondas, Jungtinė Karalystė.

Saamah Abdallah – vyresnysis tyrėjas, Naujosios ekonomikos fondas, Jungtinė Karalystė.

Annie Quick – tyrėja, Naujosios ekonomikos fondas, Jungtinė Karalystė.

Klausimyno kūrimo grupės nariai:

- Felicia Huppert – Kembridžo universitetas, Jungtinė Karalystė;
- Nic Marks ir Juliet Michaelson – Naujosios ekonomikos fondas, Jungtinė Karalystė;
- Johannes Siegrist – Diuseldorfo universitetas, Vokietija;
- Carmelo Vazquez – Komplutensės universitetas, Ispanija;
- Joar Vittersø – Trumsės universitetas, Norvegija;

Jiems padėjo šie EST Centrinės mokslinės grupės nariai: Rory Fitzgerald, Eric Harrison, Ana Villar, Sally Widdop, Brita Dorer ir Diana Zavala-Rojas.

Iš anglų kalbos vertė Eglė Butkevičienė ir Ligita Šarkutė – Viešosios politikos ir administravimo institutas, Kauno technologijos universitetas.

Asmeninė ir socialinė europiečių gerovė: svarbiausi 6-osios Europos socialinio tyrimo bangos rezultatai

Karen Jeffrey, Saamah Abdallah ir Annie Quick

Išvadas

Apskritai, visi sutiktų su nuomone, jog verta siekti sukurti tokią visuomenę, kurioje kuo daugiau žmonių turėtų teigiamos bendros gyvenimo patirties arba gyventų didesnės gerovės sąlygomis. Vadinasi, viešosios politikos formuotojai turėtų būti suinteresuoti tuo, kaip sukurti sąlygas, kad taip ir įvyktų. Ilgą laiką buvo plačiai paplitusi prielaida, kad geriausias būdas maksimaliai padidinti gerovę – skatinti ekonomikos augimą (pvz., OECD, 2006). Tačiau šis požiūris vis dažniau ginčijamas. Kaip rodo tyrimai, pasiekus vidutinį materialinės gerovės lygį, teigiamas ryšys tarp ekonomikos augimo ir subjektyvios gerovės tampa nežymus ir nereikšmingas (Layard, 2005; Bartolini ir Bilancini, 2010; Easterlin, 2013), todėl akivaizdu, kad reikia giliau suvokti, nuo ko priklauso tolesnis gerovės augimas. Duomenys apie gerovę čia labai svarbūs. Tik turint sistemiską ir išsamią informaciją apie piliečių patirtis skirtingų gerovės aspektų atžvilgiu, surinktą kartu su kita papildoma informacija apie jų gyvenimą, galima tikėtis tiksliau suvokti, kas skatina gerovę, o tada plėtoti politiką, skirtą gerovei maksimaliai padidinti.

Daugelio Europos šalių valstybinėms institucijoms pradėjus rinkti patikimus duomenis apie nacionalinę gerovę, šioje srityje buvo nemažai pasiekta (Abdallah ir Mahony, 2012). „Asmeninės ir socialinės gerovės“ klausimų modulis, pirmą kartą į Europos socialinį tyrimą (EST) įtrauktas 3-iojoje bangoje ir pakartotas 6-ojoje bangoje, yra svarus indėlis į šį informacijos banką.

Duomenys 6-ojoje EST¹ bangoje buvo renkami atliekant vienos valandos asmeninius interviu su 15 metų ir vyresniais žmonėmis 29-iose Europos šalyse². Buvo gauta beveik 54 600 unikalų atsakymų. Respondentai buvo atrenkami naudojant griežtai atsitiktinę tikimybinę atranką, kurios siektinas atsakymų grįžtamumas – 70 proc. Taip siekiama užtikrinti, kad nacionalinės imtys būtų reprezentatyvios³. Aukštos kokybės EST klausimų vertimas⁴ ir sistemingas tarptautinis imčių sudarymas leidžia atlikti patikimus skirtingų šalių palyginimus.

Šiame leidinyje pateikiami svarbiausi preliminarūs surinktų duomenų analizės rezultatai⁵, įskaitant daugelio gerovės dimensijų analizę; diskusijas, kaip skirtingų gerovės dimensijų vertinimai skiriasi Europos šalyse; ryšio tarp pajamų ir gerovės analizę.

Ar gerovei užtenka tik pasitenkinimo gyvenimu?

Daugelyje apklausų paprastai naudojamas vienas klausimas apie laimę arba pasitenkinimą gyvenimu kaip vienintelis gerovės rodiklis (Abdallah ir Mahony, 2012). Tačiau atliktos teorinės (Vittersø, et al., 2010) ir empirinės (Huppert & So, 2009) studijos rodo, jog gerovė yra daugiadimensinė koncepcija, ir matavimai vienu klausimu negali atskleisti jos sudėtingumo. Įtraukus plataus spektro asmeninės ir socialinės gerovės rodiklių į EST 6-ąją bangą, sudaromos sąlygos kruopščiau ištirti šią hipotezę.

Derindami teorinius modelius ir statistinę analizę⁴, išskyrėme šešias esmines gerovės dimensijas, susidedančias iš 35-ių „Asmeninės ir socialinės gerovės“ modulio klausimų (žr. 1 lentelę). Dimensijos yra tokios:

- Pasitenkinimas gyvenimu, kuris apima bendrus žmonių vertinimus, kaip gerai jiems sekasi gyvenime, įskaitant pasitenkinimo gyvenimu jausmą ir laimės jausmą apskritai.
- Emocinė savijauta, apimanti teigiamus kasdienius jausmus, tokius kaip laimė ir mėgavimasis gyvenimu bei neigiamų jausmų, tokių kaip nerimas ir prislėgta nuotaika, nebuvimą.
- Psichologinė savijauta, apimanti tokias individo jausenas: savarankiškumą, kompetenciją, įsitraukimą į veiklą, prasmės ir tikslų suvokimą, savigarbą, optimizmą ir psichologinį atsparumą.
- Energingumas, apimantis individo gerą miegą, energingumo jausmą ir nusiteikimą susidoroti su gyvenimo keliama iššūkiais.
- Bendruomeniškumas, susijęs su žmogaus jausmais bendruomenės, kurioje jis gyvena, atžvilgiu, įskaitant pasitikėjimą kitais žmonėmis, jausmą, jog esi palaikomas kitų bendruomenės narių, ir patiriamą kaimynystės jausmą.
- Tarpasmeniniai santykiai, susiję su individo žinojimu, jog jo gyvenime yra žmonių, siūlančių paramą, draugystę, pripažinimą ir su kuriais galima aptarti intymius reikalus.

1 lentelė. Gerovės modulio teiginiai, sugrupuoti pagal juos atitinkančias gerovės dimensijas

GEROVĖS DIMENSIJA	EST APKLAUSOS TEIGINYS
Pasitenkinimas gyvenimu	Ar patenkintas (-a) savo dabartiniu gyvenimu apskritai
	Ar esate laimingas (-a)
Emocinė savijauta	Ar dažnai per pastarąją savaitę būdavote liūdnas (-a)
	Ar dažnai per pastarąją savaitę jausdavotės prislėgtas (-a)
	Ar dažnai per pastarąją savaitę džiaugdavotės gyvenimu
	Ar dažnai per pastarąją savaitę būdavote laimingas (-a)
	Ar dažnai per pastarąją savaitę jausdavote nerimą
	Ar dažnai per pastarąją savaitę jausdavotės ramus (-i) ir taikingas (-a)
Psichologinė savijauta (teigiama)	Aš pats (-i) galiu laisvai spręsti, kaip gyventi savo gyvenimą
	Labai retai pasitaiko galimybių parodyti, ką iš tiesų sugebu
	Jaučiu pasitenkinimą tuo, ką darau
	Būna įdomu tai, ką darote
	Būnate pasinėręs (-usi) į tai, ką darote
	Darote ką nors su užsidegimu
	Manau, kad tai, ką veikiu savo gyvenime, yra vertinga ir naudinga
	Į savo ateitį aš visuomet žvelgiu optimistiškai
	Atrodo, kad žinote savo gyvenimo kryptį
	Yra daug dalykų, kuriuos, mano manymu, gerai išmanau
Apskritai, aš save vertinu labai teigiamai	
Psichologinė savijauta (neigiama)	Kartais man atrodo, kad esu niekam tikęs (-usi)
	Kai kas nors gyvenime nepasiseka, man paprastai prireikia daug laiko, kad atgautčiau pusiausvyrą
	Sprendžiu svarbias problemas
Energingumas	Ar dažnai per pastarąją savaitę jums atrodydavo, kad viską tenka daryti per vargus
	Ar dažnai per pastarąją savaitę jūsų miegas būdavo neramus
	Ar dažnai per pastarąją savaitę jums nekildavo rankos ką nors daryti
	Ar dažnai per pastarąją savaitę jausdavotės kupinas (-a) energijos
Bendruomeniškumas	Dauguma žmonių galima pasitikėti, nereikia būti labai atsargiam (-iai)
	Žmonės stengiasi pasinaudoti kitais
	Dažniausiai žmonės stengiasi padėti kitiems
	Atrodo, jog jūsų kaimynystėje gyvenantys žmonės padeda vieni kitiems
Tarpasmeniniai santykiai	Jaučiuosi artimas (-a) kaimynystėje gyvenantiems žmonėms
	Kiek yra žmonių, su kuriais galite aptarti intymius ir asmeninius reikalus
	Jaučiatės vertinamas jums artimų žmonių
	Sulaukiate pagalbos ir paramos
	Ar dažnai per pastarąją savaitę jausdavotės vienišas (-a)

6 Svarbiausi EST rezultatai (5)

Kiekvienai dimensijai suskaičiavome indeksų balus⁸⁴ naudodami atsakymų rezultatus pagal kiekvienai gerovės dimensijai (žr. 1 lentelę) priskirtus klausimus. 2 lentelėje pateikti atskirų šalių pagal kiekvieną gerovės dimensiją balų vidurkiai. Kad būtų galima greičiau surasti šalis su aukščiausiais ir žemiausiais balais, jie buvo pažymėti spalvomis, atitinkančiomis šviesoforo signalus: žalia spalva rodo didžiausią gerovę pagal kiekvieną dimensiją, raudona spalva – mažiausią gerovę pagal kiekvieną dimensiją. 2 lentelėje šalis išrinktuos nuo aukščiausios iki žemiausios pagal pasitenkinimo gyvenimu dimensijos balų vidurkį tam, kad būtų lengviau palyginti aukščiausius ir žemiausius vertinimus turinčias šalis pagal kitas gerovės dimensijas. Galima pastebėti, jog šalyse, kurių pasitenkinimo gyvenimu dimensijos balai yra aukščiausi, paprastai puikiai vertinamos ir kitos penkios gerovės dimensijos. Šalys, kurių pasitenkinimo

gyvenimu dimensijos balai yra žemiausi, užima žemesnę vietą ir pagal kitas penkias dimensijas. Tačiau šis modelis nėra visiškai nuoseklus – ryškiausi šalių išsidėstymo skirtumai pastebimi lyginant pasitenkinimo gyvenimu dimensiją su bendruomeniškumo ir energingumo dimensijomis.

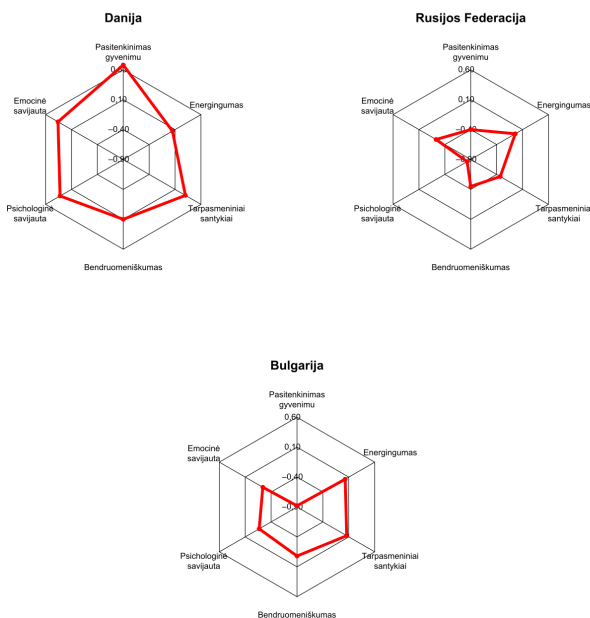
Kai kurie 2 lentelės duomenys pavaizduoti 1 paveikslo voratinklinėse diagramose, kuriose pateikiami detalesni atskirų šalių pavyzdžiai. Kaip rodo šie detalesni pavyzdžiai, kai atskirų šalių pasitenkinimo gyvenimu dimensijos ir kitų gerovės dimensijų balų vidurkiai nesutampa, tokių neatitikimų struktūra tose šalyse nėra vienoda. Pavyzdžiui, Rusijos Federacijos, Danijos ir Bulgarijos voratinklinėse diagramose matomi gana skirtingi gerovės dimensijų modeliai, nes šios šalys užima tiek aukštas, tiek žemas vietas.

2 lentelė. Standartizuoti šešių gerovės dimensijų balų vidurkiai pagal šalis

	Pasitenkinimas gyvenimu	Emocinė savijauta	Psichologinė savijauta	Bendruomeniškumas	Tarpasmeniniai santykiai	Energingumas
Danija	0.68	0.36	0.32	0.1	0.3	0.05
Norvegija	0.53	0.39	0.19	0.23	0.25	0.02
Šveicarija	0.52	0.16	0.21	0.14	0.23	0.17
Islandija	0.51	0.28	0.19	0.42	0.19	0.05
Suomija	0.51	0.22	0.16	-0.03	0.1	-0.06
Nyderlandai	0.46	0.2	0.16	0.04	0.16	-0.04
Švedija	0.41	0.24	0.13	0.15	0.22	0
Izraelis	0.31	0.04	0.17	0.03	0.07	0.11
Vokietija	0.31	0.18	0.18	0.08	0.24	0.1
Belgija	0.26	0.04	0.07	-0.02	0.01	-0.06
Jungtinė Karalystė	0.23	0.11	0.07	-0.02	0.05	-0.07
Ispanija	0.16	-0.04	-0.02	0.06	0.07	-0.14
Lenkija	0.11	0	0.1	-0.08	0.09	0.02
Slovėnija	0.08	0.27	0.1	-0.01	0.08	0.06
Kipras	0.07	-0.05	0.07	-0.14	0.16	0.12
Airija	0.03	0.23	0.12	0.19	0	0.09
Prancūzija	-0.01	-0.01	0.04	-0.06	0.09	0.07
Italija	-0.06	-0.16	-0.01	-0.06	-0.14	-0.06
Slovakija	-0.12	0.03	-0.14	-0.01	-0.15	0.03
Čekijos Respublika	-0.14	-0.01	-0.17	-0.14	-0.24	-0.03
Estija	-0.17	-0.06	-0.01	-0.08	-0.09	0.06
Kosovas	-0.21	-0.17	0.14	0.16	-0.06	0.07
Portugalija	-0.31	-0.07	-0.09	0.01	-0.1	0.15
Lietuva	-0.36	-0.28	-0.17	-0.12	-0.12	-0.12
Albanija	-0.38	-0.37	0.01	-0.14	-0.1	-0.05
Rusijos Federacija	-0.4	-0.23	-0.83	-0.45	-0.33	-0.04
Vengrija	-0.49	-0.3	-0.14	0.21	-0.16	-0.18
Ukraina	-0.55	-0.23	-0.18	-0.04	-0.25	-0.04
Bulgarija	-0.88	-0.24	-0.17	-0.08	0.06	0.03

Šaltinis: Europos socialinis tyrimas, 6-oji banga, 2012 (2.1 duomenų leidimas).

1 paveikslas. Standartizuotų šešių gerovės dimensijų balų vidurkių palyginimas konkrečiose šalyse

Šaltinis: Europos socialinis tyrimas, 6-oji banga, 2012 (2.1 duomenų leidimas).

Nors ir atrodo, kad šalies vieta pagal pasitenkinimą gyvenimu pakankamai gerai leidžia nuspėti, kurioje pozicijoje ji atsidsurs pagal kitas gerovės dimensijas, tačiau aukščiau pateikta analizė rodo, jog kai kurių šalių vietos pagal atskiras dimensijas gerokai skiriasi, ir vieta pagal vieną dimensiją nebūtinai leidžia prognozuoti jos vietą pagal kitas dimensijas. Taigi prasminga gerovę tyrinėti kaip daugiadimensinę koncepciją.

Viena iš šios srities hipotezių teigia, jog, nepaisant 2 lentelėje pavaizduotų skirtumų, pasitenkinimo gyvenimu balai gali būti geru apytiksliai bendros visuomenės gerovės matu, nes respondentai įvertina atskiras jos dimensijas ir susumuoja jas pateikdami bendrą atsakymą. Darant prielaidą, kad visų gerovės dimensijų svoriai yra vienodi, būtų galima tikėtis, jog šalies vieta pagal pasitenkinimą gyvenimu bus panaši į jos pozicijas pagal kitų penkių dimensijų balų vidurkius. 3 lentelėje ši hipotezė tikrinama parodant valstybių vietų skirtumus pagal du minėtus matavimus, t. y. pasitenkinimą gyvenimu ir likusias penkias gerovės dimensijas. Šešių iš 29-ių analizuojamų šalių užimamos vietos skiriasi šešiomis ar daugiau pozicijų, o tai rodo tam tikrus skirtingų gerovės matavimų prieštaravimus.

Siekiant patikrinti, ar šie neatitikimai gali būti paaiškinti neteisinga prielaida, kad penkių gerovės dimensijų svoriai yra vienodi, buvo atlikta jautrumo analizė¹⁶. Jos tikslas – nustatyti, ar galima naudoti kokią nors kitą svorio koeficientų kombinaciją tam, kad, suskaičiavus penkių gerovės dimensijų balų vidurkį, jis būtų kuo panašesnis į pasitenkinimo gyvenimu balą. Pritaikius svorio koeficientus¹⁷, šalių vietos pagal abu matavimus (pasitenkinimą gyvenimu ir likusias penkias gerovės dimensijas) supanašėjo, tačiau visgi išliko esminių skirtumų. Pavyzdžiui, Airijos ir Šveicarijos užimamos vietos pagal šiuos du gerovės matavimus skyrėsi daugiau nei penkiomis vietomis, o Slovėnijos pozicija skyrėsi devyniomis vietomis.

Tai rodo, kad nors pasitenkinimo gyvenimu matavimus galima laikyti gana reprezentatyviais bendros visuomenės gerovės rodikliais, jie negali atspindėti visų svarbių jos dimensijų sumos. Reikia tolesnių tyrimų siekiant išsiaiškinti, ar gerovės koncepcija skirtingose šalyse suvokiama skirtingai, pavyzdžiui, bandant nustatyti, ar skirtingose šalyse reikia taikyti skirtingus dimensijų svorio koeficientus, arba įsitikinti, kad visos svarbios gerovės dimensijos tam tikroje šalyje yra įtrauktos į analizę.

3 lentelė. Šalių palyginimas pagal standartizuotų pasitenkinimo gyvenimu balų vidurkius ir standartizuotų kitų penkių dimensijų balų vidurkius

	Kitų 5 gerovės dimensijų balų vidurkis	Skirtumas nuo pasitenkinimo gyvenimu pozicijos
Danija	0,23	-
Norvegija	0,21	-
Šveicarija	0,18	-
Islandija	0,23	↓
Suomija	0,08	↑↑↑↑
Nyderlandai	0,10	↑
Švedija	0,15	-
Izraelis	0,08	↑
Vokietija	0,16	↓↓↓
Belgija	0,01	↑↑↑↑
Jungtinė Karalystė	0,03	↑
Ispanija	-0,01	↑↑↑↑
Lenkija	0,03	↑
Slovėnija	0,10	↓↓↓
Kipras	0,03	↓

	Kitų 5 gerovės dimensijų balų vidurkis	Skirtumas nuo pasitenkinimo gyvenimu pozicijos
Airija	0,12	↓↓↓↓
Prancūzija	0,03	↓
Italija	-0,09	↑↑
Slovakija	-0,05	↑
Čekijos Respublika	-0,12	↑↑
Estija	-0,04	-
Kosovas	0,03	↓↓↓↓
Portugalija	-0,02	↓↓↓
Lietuva	-0,16	↑↑
Albanija	-0,13	-
Rusijos Federacija	-0,38	↑
Vengrija	-0,11	↓
Ukraina	-0,15	-
Bulgarija	-0,08	↓↓↓↓

Šalies pozicijos skirtumas	Aukštesnė nei pasitenkinimas gyvenimu	Žemesnė nei pasitenkinimas gyvenimu
<2	-	-
2–3	↑	↓
4–5	↑↑	↓↓↓
>5	↑↑↑↑	↓↓↓↓

Šaltinis: Europos socialinis tyrimas, 6-oji banga, 2012 (2.1 duomenų leidimas).

Pasitenkinimo gyvenimu skirtumai tarp namų ūkių su didžiausiomis ir mažiausiomis pajamomis

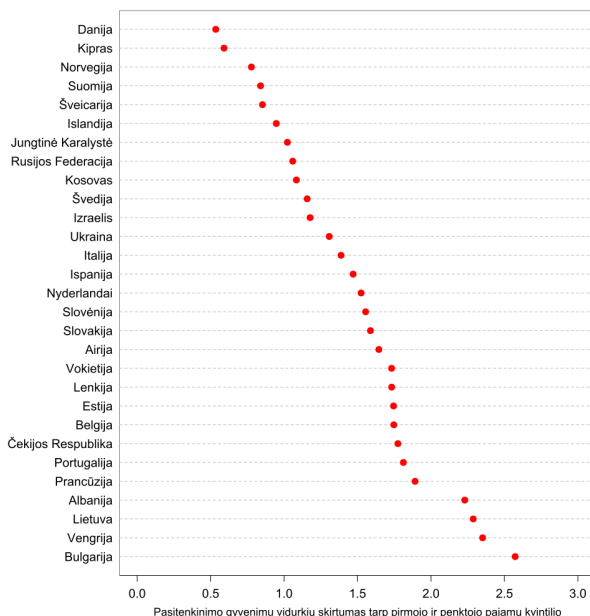
Pastaraisiais metais vis labiau imta rūpintis ekonomine nelygybe (Wilkinson & Pickett, 2011; United Nations, 2013; Kersley & Shaheen, 2014). Šis susirūpinimas reikšmingas ir gerovės aspektu. Politikos tikslas turėtų būti ne tik pasiekti didžiausią vidutinę šalies gerovę, bet ir mažinti gerovės lygio skirtumus (European Commission, 2013). 2014 m. Jungtinės Karalystės Vyriausybės visų partijų parlamentinė grupė gerovės klausimams pakvietė parengti „Nacionalinę gerovės skatinimo, gerovės lygio skirtumų mažinimo ir kovos su žemu gerovės lygiu strategiją“ (Berry, 2014). Vienas iš būdų gerovės nelygybei įvertinti – palyginti skirtingoms pajamų grupėms priklausantių respondentų gerovę, pavyzdžiui, panagrinėti gerovės skirtumus tarp 20 %

gyventojų, kurie gauna mažiausias bendras grynąsias namų ūkio pajamas (pirmasis pajamų kvintilis), ir 20 % gyventojų, kurie gauna didžiausias bendras grynąsias namų ūkio pajamas (penktasis pajamų kvintilis). Jau nustatėme, kad pasitenkinimo gyvenimu matavimai, pavyzdžiui, pasitenkinimo gyvenimu kintamasis, yra gana geras, tačiau nepakankamas rodiklis bendram gerovės lygiui nustatyti. Kad būtų paprasčiau interpretuoti, toliau atlikdami analizę naudosime tokį EST pasitenkinimo gyvenimu klausimą: „Vertinant apskritai, ar jūs esate patenkintas (-a) savo dabartiniu gyvenimu? Atsakykite naudodamiesi šia kortele, kur 0 reiškia ypatingai nepatenkintas (-a), o 10 – ypatingai patenkintas (-a).“

2 paveiksle pateiktas pasitenkinimo gyvenimu vidurkių skirtumas tarp pirmojo ir penktojo pajamų kvintilio kiekvienoje šalyje. Nenuostabu, kad visose šalyse patenkančiųjų į penktojo kvintilio grupę pasitenkinimas gyvenimu yra pastebimai didesnis, palyginti su patenkančiais į pirmojo kvintilio pajamų grupę. Įdomu tai, kad atskirų šalių pasitenkinimo gyvenimu vidurkių skirtu-

mo tarp pirmojo ir penktojo kvintilio dydis gerokai skiriasi. Skandinavijoje skirtumas yra mažesnis nei vienas balas vienuolikos balų atsakymų skalėje, o daugumoje Pietų bei Centrinės ir Rytų Europos šalių šie skirtumai daug didesni. Didžiausias skirtumas Bulgarijoje – 2,57 punkto. Tai rodo, kad pirmojo ir penktojo pajamų kvintilio gerovės lygybė Europos šalyse labai skirtinga.

2 paveikslas. Vidutinio pasitenkinimo gyvenimu skirtumai tarp piliečių, priklausančių pirmajam ir penktajam bendrųjų grynųjų namų ūkio pajamų kvintiliams

Šaltinis: Europos socialinis tyrimas, 6-oji banga, 2012 (2.2 duomenų leidimas).

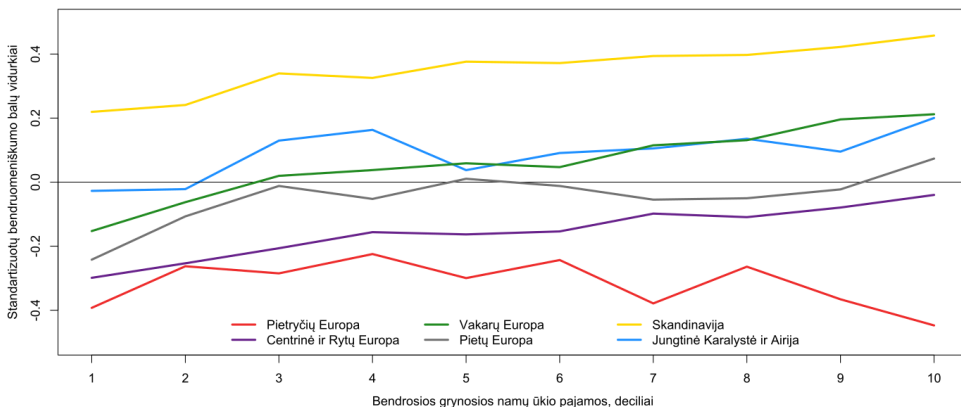
Tiriant ryšį tarp bendruomeniškumo ir pajamų

Siekdami nustatyti, ar gerovės nelygybė tarp didžiausias ir mažiausias pajamas gaunančių visuomenės segmentų taip pat reiškiasi gerovę matuojant kitais rodikliais, toliau tikriname, ar egzistuoja panašūs ryšys tarp bendrųjų grynųjų namų ūkio pajamų ir bendruomeniškumo. Bendruomeniškumo dimensija pasirinkta todėl, kad ji yra viena iš dimensijų, kurios, kaip rodo mūsų atlikta analizė, labiausiai skiriasi nuo pasitenkinimo gyvenimu dimensijos.

Siekiant atlikti detalesnę analizę pagal pajamų decilius, šalys buvo sugrupuotos pagal geografinius regionus imčių dydžiams padidinti⁴. 3 paveiksle pateikti standartizuotų bendruomeniškumo balų vidurkiai kiekvienam

pajamų (bendrųjų grynųjų namų ūkio pajamų) deciliui pagal regionus. Panašių tendencijų galima išvelti keliuose regionuose, kuriuose bendruomeniškumas pasiekia aukščiausią tašką ties antruoju ar trečiuoju pajamų deciliu, paskui išlieka gana stabilus arba šiek tiek mažėja pajamoms didėjant. Tačiau pastebime priešingas tendencijas Skandinavijoje ir Pietryčių Europoje. Skandinavijoje bendruomeniškumo lygis gana stabiliai didėja pajamoms augant, o Pietryčių Europoje aukščiausią tašką jis pasiekia ties ketvirtuoju pajamų deciliu, tada gana staigiai krinta pajamoms toliau didėjant. Ryšys tarp pajamų ir bendruomeniškumo atskirose šalyse nėra toks nuoseklus kaip sąsaja tarp pajamų ir pasitenkinimo gyvenimu kintamojo.

3 paveikslas. Standartizuotų bendruomeniškumo balų vidurkiai pagal pajamų decilius ir regioną

Šaltinis: Europos socialinis tyrimas, 6-oji banga, 2012 (2.2 duomenų leidimas).

Išvados

EST „Asmeninės ir socialinės gerovės“ modulio išsamumas ir surinktų duomenų tarptautinis palyginamumas leidžia giliau suvokti gerovės koncepciją Europos mastu. Šiame leidinyje pateikiama keletas svarbiausių šio duomenų rinkinio analizės rezultatų, tačiau surinktus duomenis galima panaudoti ir daug išsamesnei analizei atlikti. Visgi net šios pagrindinės išvados leidžia daryti preliminarinius įžvalgas, kurios gali būti pritaikytos praktikoje ir viešojoje politikoje.

Viena pagrindinių išvadų yra ta, kad gerovė – daugiadimensinė koncepcija. Tai gi neatrodo, kad žmonės skirtingose šalyse į klausimus apie įvairius gerovės aspektus atsakinėtų vienodai. Šie skirtumai gali būti paaiškunami skirtingais kultūriniais, istoriniais ir politiniais kontekstais, tačiau ir skirtingi viešosios politikos veiksniai gali turėti tam tikrą poveikį kiekvienai iš gerovės dimensijų. Esant galimybei, reikėtų analizuoti, kaip šios dimensijos atliepia gerovės veiksnius.

Nors išvada, kad namų ūkių, turinčių didesnes pajamas, gerovė aukštesnė nei tų, kurie gauna mažesnes pajamas, yra gana intuityvi, pažymėtina, jog didesės ir mažesės pajamos gaunančių namų ūkių gerovės lygio atotrūkis skirtingose Europos šalyse labai nevienodas. Gerovės nelygybės mažinimu ir bendros gerovės didinimu suinteresuoti politikos formuotojai papildomą pagalbą turėtų teikti namų ūkiams, skurintiems mažesnes pajamas. Reikėtų toliau analizuoti, kodėl kai kuriose šalyse gerovės lygio skirtumai didesni nei kitose, ir išsiaiškinti, ar tokie palyginimai gali būti naudingi rekomen-

duojant viešosios politikos priemonės. Būtų įdomu iširti ir tai, kaip pajamų nelygybė koreliuoja su gerovės nelygybe, nes tyrime nustatyta, kad Skandinavijos šalyse, kuriose pajamų nelygybė paprastai yra gana maža, gerovės nelygybė taip pat yra viena iš mažiausių. Taip pat verta tyrinėti grynujų pajamų ir gerovės nelygybės sąsajas, nes netikėta Vokietijos pozicija 2 paveiksle rodo, kad nepaisant gana didelių vidutinių pajamų, šioje šalyje egzistuoja didelė gerovės nelygybė tarp namų ūkių, turinčių didžiausias ir mažiausias pajamas.

Regionuose nuoseklaus ryšio tarp bendruomeniškumo ir gaunamų pajamų nebuvo nustatyta. Šie rezultatai leidžia teigti, kad, didėjant pajamoms, tiksliau, didėjant pajamų lygybei, nebūtinai gerovės lygis visais aspektais kyla. Būtų įdomu išsiaiškinti, kodėl Pietryčių Europos šalyse didėjant pajamoms bendruomeniškumas mažėja (žr. 3 pav.). Nepaisant išvados, kad skirtingų gerovės dimensijų balai pagal šalis apskritai yra panašūs, įdomu tai, kad Vengrija pagal bendruomeniškumą užima gana aukštą vietą, o pagal kitas penkias gerovės dimensijas – daug žemesnę (žr. 2 lentelę).

Toliau atliekant šiame leidinyje apibrėžtus gerovės dimensijų santykinės svarbos tyrimus, būtų pateikta naujų ir vertingų įžvalgų ir detaliau atskleista tai, kokias pozicijas skirtingi gyventojų segmentai užima pagal atskiras gerovės dimensijas. Siekiant iširti, kaip gerovės tendencijos kinta bėgant laikui, būtų vertingi ir palyginamieji tyrimai įtraukiant EST 3-ios bangos „Asmeninės ir socialinės gerovės“ modulyje surinktus duomenis.

Literatūra

- Abdallah, S. & Mahony, S. (2012). Stocktaking report on subjective wellbeing. eFrame. <http://www.eframeproject.eu/fileadmin/Deliverables/Deliverable2.1.pdf> [online] [accessed 16th January 2015]
- Bartolini, S. & Bilancini, E. (2010). If not only GRP, what else? Using relational goods to predict the trends of subjective wellbeing. *International Review of Economics* 57:199-213.
- Berry, C. (2014) Wellbeing in four policy areas: Report by the All-Party Parliamentary Group on Wellbeing Economics. London: New Economics Foundation.
- Easterlin, R. A. (2013) 'Happiness and Economic Growth: The Evidence'. IZA Discussion Paper No.7187.
- European Commission (2013) Quality of life in Europe: Subjective Wellbeing. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Huppert, F.A. & So, T. (2009) What percentage of people in Europe are flourishing and what characterises them? Briefing document for the OECD/ISQOLS meeting Measuring subjective well-being: an opportunity for NSOs? 23/24 July, 2009, Florence, Italy.
- Kersley, H. & Shaheen, F. (2014) Addressing economic inequality at root: 5 goals for a fairer UK. London: New Economics Foundation.
- Layard, R. (2005). Happiness: Lessons from a New Science. New York: Penguin.
- OECD (2006). Going for Growth 2006. Paris: OECD Publications
- United Nations (2013) Inequality matters: Report of the World Social Situation 2013. New York: United Nations.
- Vitterso, J., Sohlt, Y., Hetland, A., Thorsen, I. A., & Roysamb, E. (2010). "Was Hercules happy? Some answers from a functional model of human well-being" *Social Indicators Research* 95:1-18.
- Wilkinson, R. G., & Pickett, K. (2011). The spirit level. Tantor Media, Incorporated.

Išnašos

- i ESS6-2012, 2.1 duomenų leidimas, publikuota 2014 m. lapkričio 26 d., žr. www.europeansocialsurvey.org.
Vertimo pastaba. Originaliame tekste naudotas 2.1 duomenų leidimas, į kurį buvo įtraukti neteisingai suskaičiuoti korekcijų pagal populiaciją svoriai. 2.2 leidime šie svoriai buvo pataisyti, todėl vertime aptariant kiekybines rezultatų charakteristikas (lentelėse, grafikuose ir tekste) galimi neatitiktimai originaliam tekstui (žr. www.europeansocialsurvey.org/essresources/findings.html).
- ii Albanija, Airija, Belgija, Bulgarija, Čekijos Respublika, Danija, Estija, Islandija, Ispanija, Italija, Izraelis, Jungtinė Karalystė, Kipras, Kosovas, Lenkija, Lietuva, Nyderlandai, Norvegija, Portugalija, Prancūzija, Rusijos Federacija, Slovakija, Slovėnija, Suomija, Švedija, Šveicarija, Ukraina, Vengrija, Vokietija.
- iii Daugiau metodologinės informacijos apie Europos socialinį tyrimą galite rasti www.europeansocialsurvey.org
- iv Įgyvendinamas naudojant standartizuotas vertimo procedūras, nustatytas EST Centrinės mokslinės grupės.
- v Jeigu nenurodyta kitaip, analizei atlikti buvo panaudota visa imtis, kurią sudaro apytikriai 54 600 respondentų. Korekcijų pagal populiaciją svoriai buvo naudojami atliekant lyginamąją atskirų šalių analizę, o analizuojant šalių grupes buvo naudojami jungtiniai korekcijų pagal populiaciją ir populiacijos dydžio svoriai.
- vi Buvo naudojama pagrindinių komponentų analizė (sukimas atliktas taikant *Varimax* kriterijų). Tai yra statistinė technika, kuri taikoma siekiant išsiaiškinti, kurie klausimyno klausimai labiausiai tarpusavyje statistiškai koreliuoja ir suformuoja tam tikras grupes.
- vii Šie balai buvo gauti pirmiausia apskaičiuojant kiekvieno atskiroms dimensijoms priklausančio klausimo standartizuotąsias *reikšmes*. Kai *reikšmė* lygi nuliui, tikroji kintamojo reikšmė lygi vidurkiui, kai *reikšmė* lygi vienetai ar minus vienetai, tikroji kintamojo reikšmė nutolusi per vieną standartinį nuokrypį nuo vidurkio. Toliau kiekvienam atvejui (respondentui) buvo suskaičiuoti kiekvieno klausimo *reikšmių* ir visų kitų tos dimensijos klausimų *reikšmių* vidurkiai ir taip sukurtas bendras, visapusiškai standartizuotas kiekvienos dimensijos balas.
- viii Buvo panaudota Microsoft Excel funkcija „Rūšiuoti“.
- ix Nustatyti tokie optimalūs svorio koeficientai: emocinei savijautai (2,97), psichologinei savijautai (0,78), bendruomeniškumui (0,00), tarpasmeniniams santykiavms (0,86), o energingumui (0,00).
- x Nustačius $\alpha=0,05$ (dvipusį) reikšmingumo lygmenį.
- xi „**Jungtinė Karalystė ir Airija**“ apima Jungtinę Karalystę ir Airiją. „**Skandinavija**“ apima Daniją, Suomiją, Norvegiją, Švediją ir Islandiją. „**Pietų Europa**“ apima Kiprą, Portugaliją, Ispaniją ir Italiją. „**Vakaru Europa**“ apima Belgiją, Prancūziją, Vokietiją, Nyderlandus ir Šveicariją. „**Centrinė ir Rytų Europa**“ apima Estiją, Vengriją, Lenkiją, Slovakiją, Slovėniją, Lietuvą ir Čekijos Respubliką. „**Pietryčių Europa**“ apima Bulgariją, Albaniją ir Kosovą. Izraelį, Rusijos Federaciją ir Ukrainą buvo sunku priskirti prie kurio nors iš šių regionų, todėl jos į analizę nebuvo įtrauktos.

Apie EST

Europos socialinis tyrimas (EST) yra kas dvejus metus įgyvendinama apklausa apie žmonių nuostatas ir elgseną, kurią nuo 2001 metų vykdė iki 36 Europos šalių. Tyrimo duomenų rinkiniai apima beveik 300 000 interviu, kurie yra laisvai prieinami. Visa apklausos ir su ja susijusi dokumentacija, kurią sukuria EST EMTIK, taip pat yra visiems laisvai prieinama.

EST temos:

- Pasitikėjimas institucijomis
- Politinis dalyvavimas
- Sociopolitinės vertybės
- Moralinės ir socialinės vertybės
- Socialinis kapitalas
- Socialinė atskirtis
- Tautinis, etnis ir religinis tapatumas
- Gerbūvis, sveikata ir saugumas
- Demografinė sudėtis
- Išsilavinimas ir užimtumas
- Finansinė padėtis
- Namų ūkio padėtis
- Požiūriai į gerovę
- Pasitikėjimas baudžiamuoju teisingumu
- Diskriminacijos dėl amžiaus raiška ir patirtys
- Pilietiškumas, dalyvavimas ir demokratija
- Imigracija
- Šeima, darbas ir gerbūvis
- Ekonominė moralė
- Gyvenimo ciklo organizavimas

Daugiau apie EST EMTIK ir prieigą prie jo duomenų žr. www.europeansocialsurvey.org

Europos socialinį tyrimą Lietuvoje įgyvendina Kauno technologijos universiteto Viešosios politikos ir administravimo institutas. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija yra nacionalinis atstovas EST EMTIK. Profesorius Algis Krupavičius yra EST EMTIK Generalinės Asamblėjos pirmininko pavaduotojas.

Lietuvos narystę tarptautinėje mokslinių tyrimų infrastruktūroje „Europos socialinis tyrimas“ finansuoja Lietuvos mokslo taryba (sutarties nr. MTI01/14).

Anglišką leidinio versiją išleido Europos socialinio tyrimo EMTIK Londono Sičio universitete Jungtinėje Karalystėje. Leidybą rėmė Jungtinės Karalystės Ekonomikos ir socialinių tyrimų centras.

Leidinyje pristatomi autorių požiūriai ir jie nebūtinai sutampa su Jungtinės Karalystės Ekonomikos ir socialinių tyrimų centro ar EST EMTIK požiūriais.

2016 m. rugsėjis

Dizainas: „Rapidity“, Londonas (www.rapidity.com)

Maketavimas: UAB „Elektroninės leidybos namai“, Vilnius (www.eln.lt)

Spausdino KTU leidyklos „Technologija“ spaustuė

2013 m. EST buvo suteiktas Europos mokslinių tyrimų infrastruktūrų konsorciumo (EMTIK) statusas. EST EMTIK apima 16 valstybių narių, 1 šalį stebėtoją ir 3 svečio teisėmis dalyvaujancias šalis.

Nariai:

Austrija, Belgija, Estija, Airija, Čekijos Respublika, Prancūzija, Vokietija, Vengrija, Lietuva, Lenkija, Norvegija, Švedija, Portugalija, Slovėnija, Nyderlandai, Jungtinė Karalystė.

Stebėtojai:
Šveicarija.

Svečio teisėmis dalyvaujancios šalys:
Suomija, Islandija, Izraelis.

Kiti dalyviai:
Danija, Latvija, Slovakija ir Ispanija vykdė 7-ąją bangą.

Tarptautinės patariamiosios EST EMTIK Generalinės Asamblėjos grupės yra **Metodų patarimoji taryba** ir **Mokslinė patarimoji taryba. EST EMTIK buveinė**, kurioje reziduoja jo direktorius (**dr. Rory Fitzgerald**), yra Londono Sičio universitete Jungtinėje Karalystėje. **EST EMTIK Centrinė mokslinė grupė** sudaro GESIS, Manheimas; NSD, Bergenas; Pompeu Fabra universitetas, Barselona; Nyderlandų socialinių tyrimų institutas / SCP, Haga; Katalikiškasis Liuvėno universitetas, Belgija; Liubianos universitetas. **Nacionaliniame koordinatorių forume** dalyvauja EST nacionaliniai koordinatoriai iš visų tyrimo šalių.

